

KENTTÄTUTKIMUKSEN ANTIA BUDDHALAISESTA LUOSTARISTA

RENÉ GOTHÓNI

Dokumentoin kolmessa peräkkäisessä katsauksessa kenttätutkimustani Kandyn Malwatta Vihäran luostarista Sri Lankassa. Keskityn kolmeen teemaan: jälleentapaamisen kokemuksiin, buddhalaisen filosofian ja singalilaisen kulttuurin väliseen suhteeseen sekä munkkiudesta luopumisen syihin. Tulin jälleen kerran vakuuttuneeksi kenttätutkimuksen yliveritaisuudesta myös uskontotieteessä. Vasta kentällä, havainnoidessaan ja keskustellessaan buddhalaisten munkkien kanssa, buddhalaisuuden tutkija saa laajemman ja perusteellisemmän ymmärryksen buddhalaisuudesta filosofiana ja uskontona.

Osa 1: 45 vuotta on kuin yksi yö ja yksi yö kuin 45 vuotta

Joulukuussa 2018 minulle tarjoutui tilaisuus 45 vuoden jälkeen palata Sri Lankaan, Kandyn Malwatta Vihäran luostariin, tapaamaan munkki Sri Thibbotuwawe Mahānāyaka. Hän on viimeinen elossa oleva buddhalaismunkki, jota haastatelin väitöskirjaani varten vuonna 1974. Olen vuosien varrella ollut yhteydessä häneen. Syksyllä 2018 sain kutsun hänen sihteeriltään Rathanapälalta tulemaan tapaamaan häntä, mikä oli suuri kunnianosoitus minua kohtaan. Sri Thibbotuwawe on nimittäin Malwatta luostarin ja Buddhan hampaan temppelein johtaja (*Mahānāyaka*) sekä Sri Lankan arvostetuin buddhalaismunkki.¹

Matkatavarani koostuivat pääasiassa nauhurista, digivideokamerasta, muistikorteista, päiväkirjasta ja kesävaatteista. Laukun paino oli murto-osa vuonna 1974 kantamastani matkalaukuista, jotka sisälsivät Nagra-nauhurin, Bolex 16 mm:n elokuvakameran sekä monia kelanauhoja ja filmirullia. Yhteispaino oli silloin noin 50 kiloa. Tällä kertaa laukkuni kaikine tavaroineen painoi vain 17 kiloa.

¹ Tyttäreni Annette Gothóni oli vuosia yrittänyt taivutella minua lähtemään heidän kanssaan Sri Lankaan näyttämään, missä nuorena olin asunut ja mitä luostaria olin tutkinut. Totesin tyttärelleni, että minun osaltani matka tulisi kuitenkin olemaan kenttätutkimusmatka, jota Suomen Tiedeseuralta saamani matka-apuraha edellytti. Apurahasta kiitollisena voin todeta, että se innoitti minua keräämään mahdollisimman paljon uutta tutkimusaineistoa, mistä tässä ja seuraavissa katsauksissani lyhyesti raportoin.

Lähdin matkaan empivin odotuksin. Minulle oli kerrottu, ettei Kandy enää ole sama kaupunki kuin vuonna 1974. Olisiko luostarikaan samanlainen kuin silloin ennen? Kun saavuin Malwatta Vihäran luostariin tapaamaan sihteerimunkkia Rathanapälää, tuntui kuin olisin oitis siirtynyt takaisin 70-luvulle, jolloin aamupäivisin tapasin munkki Pangnānandaa. Hän opetti minulle singalin kieltä ja toimi samalla sekä avaininformanttina ja tulkkina. Rathanapāla oli nyt samanikäinen kuin Pangnānanda silloin. Hän oli yhtä auttavainen ja välitön, mikä lisäsi kotona olemisen tunnetani. Hämmästyin suuresti *déjà vu* -kokemustani. Oli kuin jatkaisimme eilistä keskustelua, vaikka eilisestä oli kulunut jo 45 vuotta, enkä jutellut Pangnānandan kanssa, vaan ensimmäistä kertaa nuoren Rathanapālan kanssa. Asetelma oli kuitenkin sama. Hän oli asiantuntija ja minä oppilas.

Joku voisi sanoa, että taannuin opiskelijaksi, eikä sekään toteamus ole ihan väärä. Professorin asenteella en luultavasti olisi päässyt ulko-ovea pidemmälle, kuten moni keskieuropalainen buddhalaisuuden tutkija karvaasti on saanut kokea. Nuorruin hetkessä kuuntelijaksi. Totesin itsekseni: ”45 vuotta on kuin yksi yö ja yksi yö kuin 45 vuotta.” Ajan historia on toisinaan lyhyt.

Kun siirryimme Rathanapālan kanssa Thibbotuwawen virkahuoneeseen, tämä hymyili arvokkaasti johtajan sohvaltaan sekä toivotti minut ja perheeni tervetulleeksi. Kumarruttuamme

Kirjoittajan perhe keskustelemassa Kandy Malwatta Vihāran luostarin Sri Thibbotuwawe Mahānāyakan ja sihteeri Rathanapālan kanssa joulukuussa 2018. Kuva: René Gothóni itselaukaisijalla.

hänen edessään maan tavan mukaisesti, siirryimme istumaan matalille tuoleille. Luostarissa maallikko istuu aina munkkia matalammalla tuolilla. Jälleennäkemisen ilo oli suuri. Kerroin hänelle, ettei hän ole paljoakaan muuttunut sitten viime tapaamistamme. Siihen hän totesi muistavansa minut hyvin. Hän nautti selvästi tapaamistamme ja kirjoista, joita toin hänelle lahjoina. Tervehtimisseremonia kesti noin kymmenen minuuttia, jonka jälkeen saatoin keskustella hänen kansaan tulkki Rathanapālan avustamana. Thibbotuwawe ymmärsi hyvin englantia, mutta vastasi mieluummin singaliksi.

Mitä Malwatta Vihāran luostarissa oli muuttunut sitten vuoden 1974? Luostari oli laajentunut sekä uusien rakennuksien että munkkien määrän suhteen. Vuonna 1974 munkkien määrä oli noin 50, nyt 103. Munkit puhuvat nykyisin myös englantia. He opiskelevat ensin luostarikoulussa (*pirivēna*) ja sen jälkeen Peradeniyan yliopistossa. Tämä oli osittain Thibbotuwawen ansiota. Hän oli koko ikänsä kärsinyt siitä, ettei osannut riittävästi englantia. Hän ymmärsi kansainvälistymisen ja verkostoitumisen merkitystä luostarin kehittämisen kannalta.

Thibbotuwawe oli myös rakennuttanut suuren salirakennuksen, jossa nuoria munkkeja opettiin mietiskelemään, mitä he eivät tehneet vuonna 1974. Siellä varttuneemmat munkit myös opettivat buddhalaista filosofiaa maallikoille sekä länsimaalaisille turisteille, jotka halusivat perehtyä buddhalaisuuteen. Vuonna 1974 luostari oli ulkopuolisille suljetumpi alue. Silloin munkit suhtautuivat aina ensin varauksellisesti kaikkiin vieraili-

joihin. Luottamuksellisen suhteen luominen vaatii kärsivällisyyttä.

Nykyisin tilanne on tyystin toinen. Munkit pyrkivät aktiivisesti verkostoitumaan länsimaisten tutkijoiden ja yliopistojen kanssa. Näin ollen saatoin vapautuneemmin kuin aikaisemmin keskustella munkkien kanssa kaikista kysymyksistä, jotka minua askarruttivat.

Thibbotuwawen avarakatseisuus ja ystävällisyys yllättivät minut suuresti. Muistelimme molemmat lämmöllä Pangnānandaa, joka oli ollut hänen paras ystävänsä ja jota hän selvästi kaipasi. Koska minäkin kuuluin Pangnānandan silloiseen ystäväpiiriin, jälleennäkemisen ilo loisti Thibbotuwawen silmissä. Keskustelumme päätteeksi hän antoi minulle pienen, punaisen Buddhan patsaan. Sen jälkeen hän antoi tyttäreni kolmelle pojalle suuret suklaarasiat. Hän oli erityisen iloinen nähdessään perhettäni. Sen jälkeen hän kehotti meidät menemään syömään Hotel Suisseen lounasta hänen kustannuksellaan.

Hotelli Suisse on yksi Kandy hienoimmista hotelleista, joten moinen vieraanvaraisuus oli meille suuri kunnia. Hotellin johtaja tuli vähän väliä puhumaan kanssamme ylistäen Thibbotuwawea saaren parhaimpana Mahānāyakana. Hänen suosiotaan kuvastaa myös se seikka, että Sri Lankan presidentti tapasi hänet seuraavana päivänä keskustellakseen saaren ajankohtaisista asioista.

Thibbotuwawen lämmin asenne minua ja perhettäni kohtaan kieli haikeutta ja nostalgiaa. Olihan hän viimeinen elossa oleva munkki vuodelta 1974. Minun läsnäoloni siirsi meidät 45 vuotta taaksepäin ajassa, jolloin Pangnānandan kans-

sa kiersimme melkein päivittäin luostarin eri rakennuksia haastattelemassa meidän ikäisiämme munkkeja. Muistissa ei oikeastaan ollut aikaa, vaan ajattomia muistikuvia, joissa aika on pysähtynyt.

Kun minun piti palata majapaikkaani, käväisin vielä katsomassa luostarirakennusta, jossa Pangnānanda oli asunut. Talossa ei tällä hetkellä asunut ketään, joten jäin pitkään seisomaan ulkoven eteen. Mieleni kankaalle ilmaantui muistikuva Pangnānandasta, joka aina hyväntuulisena tuli hakemaan minua ovensuulta. Maallikko ei nimittäin saanut astua sisään luostariin ilman vastaanottajaa. Pangnānandan kasvot piirtyivät selvästi mielessäni, samalla kun ymmärsin, että tämä hetki oli minun viimeinen tilaisuuteni muistaa edemmennyt munkkiystävääni. Sen lisäksi, että olin saanut vastaukset kysymyksiini, matka oli täyttyminen myös henkilökohtaisella tasolla.

Vaikka Pangnānanda oli kuollut kymmenen vuotta sitten, sain omassa rauhassani kiittää häntä hänen avuliaisuudestaan ja ystävyydestään. Haikea menneisyyden kaipuu haihtui ja mieleni täyttyi sisäisellä rauhalla. Moni saattaa ihmetellä käytöstäni, eihän talon ovi ole mikään mausoleumin sisäänkäynti. Minulle se kuitenkin oli Pangnānandan ovi. Hänen avulla sain kerättyä ainutlaatuista aineistoa väitöskirjaani varten. Sillä aineistolla minusta tuli tohtori. Kenttätutkimukseni merkitys oli myös myöhemmin ratkaiseva, kun minut valittiin professorin virkaan. Näin ympyrä nyt 45 vuotta myöhemmin sulkeutui kiitollisin mielin ja tuntein.

Kävellessäni luostarista halki Kandy kaupunkia muistelin kaihoisena mennyttä aikaa, kun kaupunki vielä oli vailla liikennettä. Lehmät loikoilivat kaduilla ja tunnelma oli rauhaista. Nyt liikenne oli kaoottinen lukemattomine autoineen ja Tuk-Tuk-takseineen. Katujen yllä leijui dieselautojen pako kaasua. Luostarialueelta poistuessa oli kuin olisin astunut sisään väärin lämmitettyyn savusaunaan. Allergisesta astmasta kärsivänä jouduin käyttämään nenäliinaani suojaamaan hengitystäni. Kävelyamatkat luostariin ja luostarista majapaikkaani olivat tuskaisat. Kandy oli todellakin muuttunut 45 vuodessa.

Vaikka monta kymmentä poliisia oli ohjassa kaoottista liikennettä, liikenne eteni etanan vauhtia. Tuk-Tuk-taksit surffailivat ajokais-tojen välissä, useimmiten keskikaistalla ja jopa

vastaantulijoiden kaistalla heti, kun niille ilmaantui pienikin tyhjä tila. Eräs Tuk-Tuk-kuski sanoi minulle, että liikenne heijastaa singalilaisten vaurastumista, mikä on hyvä asia. Kaupungin saasteet eivät vaivannet häntä millään lailla. Kestänee vielä kauan ennen kuin kukaan Sri Lankassa vakavissaan ryhtyy puhumaan puhtaamman ilman puolesta. Se ei siellä liene ajankohtaista moneen vuoteen. Liikenteen suhteen yhdessä yössä oli tapahtunut paljon – 45 vuotta oli todellakin 45 vuotta – kehitystä?

Alun perin munkit kulkivat päivittäin kaupungissa almukulhoineen kerätäkseen ruokaa ennen puolta päivää nautittavaa ateriaa varten. Vuonna 1974 silmiinpistävin piirre kaupungissa oli buddhalaismunkit sahraiminkeltaisine kaapuineen ja saateenvarjoineen. Vuonna 2018 käveleviä munkkeja ei enää juurikaan näkynyt katukuvassa. Toisinaan heitä näkyi autoissa ja Tuk-Tuk-takseissa.

Yli kolmekymmentä vuotta kestänyt sisällissota, mikä oli tärkein syy, miksi en aikaisemmin ollut palannut Sri Lankaan, oli yhä läsnä kaikkialla lukuisine poliiseineen ja sotilaineen. Kadunkulmissa ja hotellien edessä seisoi vartija konepistooleineen. Samoin Malwatta Vihāran luostaria vartioi turvakameroiden lisäksi niin ikään vartijoita aseineen. Luostarin alueella oli kuitenkin sama rauhallinen ilmapiiri ja tunnelma kuin 45 vuotta sitten. Jotakin menneisyydestä oli vielä nykyisyydessä jäljellä.

En tiedä, onko minulla enää koskaan mahdollisuutta matkustaa Sri Lankaan. Vuonna 1974 yhteyden saaminen Suomesta Sri Lankaan ja sieltä takaisin tapahtui pääasiassa kirjeitse. Yhteyden saaminen puhelimitse kesti päivän, koska se ohjautui Lontoon kautta Suomeen. Toisinaan puhelu katkesi kesken puhelun, toisinaan yhteyttä ei saanut ollenkaan. Nykyisin olen voinut kommunikoida munkkien kanssa sekä sähköpostitse että matkapuhelimella, joiden avulla munkit niin ikään ovat yhteydessä ympäröivään yhteiskuntaan. On lohdullista tietää, että nyt voin helposti saada yhteyden Malwatta Vihāran luostariin, kun esiin nousee uusia kysymyksiä, joihin kaipaen vastauksia.

Seuraavan katsaukseni otsikko on: Buddhalainen filosofia ja kulttuuri.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston uskontotieteen emeritusprofessori.